

Burgerparticipatie

Paul Dekker, Venray 19.11.2022
(paul.dekker@tilburguniversity.edu)

Understanding Society

Outline

1. Soorten burgerparticipatie
2. Ontwikkelingen en verschillen in deelname
3. Idem gewenste politieke participatie
4. Participatie tegenover de politiek?
5. Conclusies & vragen

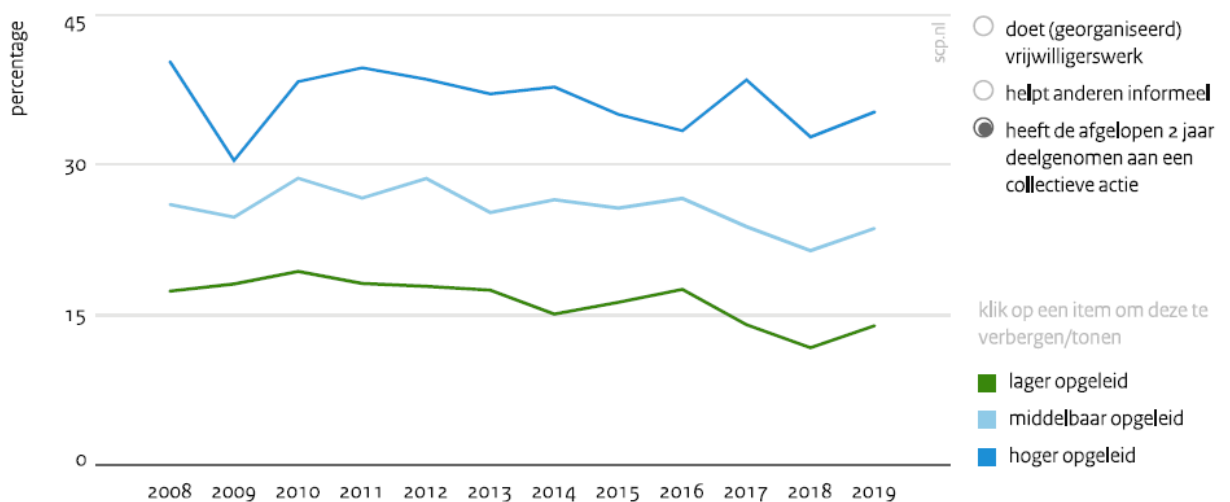
1. Soorten burgerparticipatie

- Breed begrip: met of zonder informele hulp?; ook of juist niet gericht op politiek en bestuur? Alleen individuele burgers of ook organisaties (belangengroepen, bedrijven).
- Vanuit actieven: scheidslijn tussen (politiek) activisme en (sociaal) vrijwilligerswerk.
- Vanuit politiek: Beleidsvervangende of -vermijdende versus beleidsbeïnvloedende participatie.

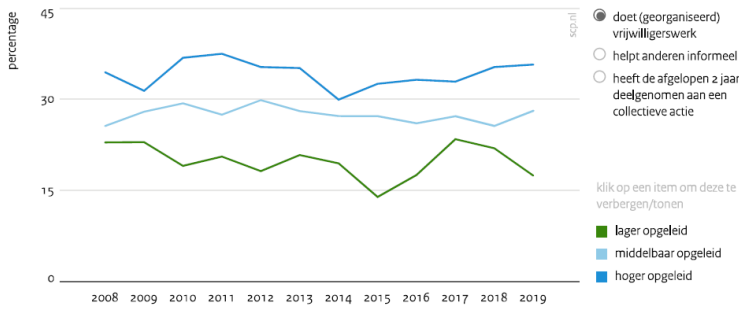
Focus vandaag op beleidsbeïnvloedende participatie vanuit het perspectief van burgers + uitdagingen voor gemeenteraden.

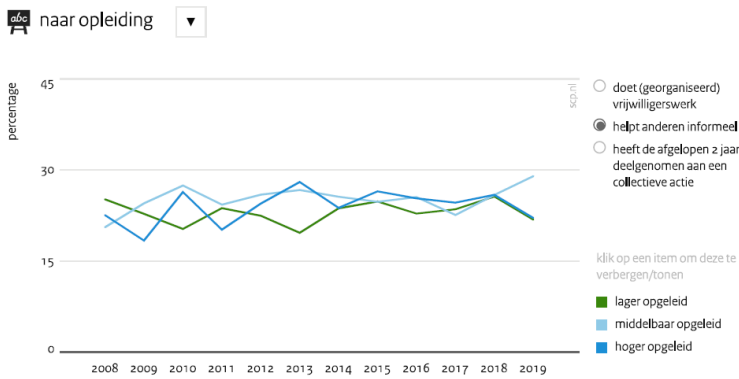
2. Ontwikkelingen en verschillen

Bron: SCP (CV'08-'19)

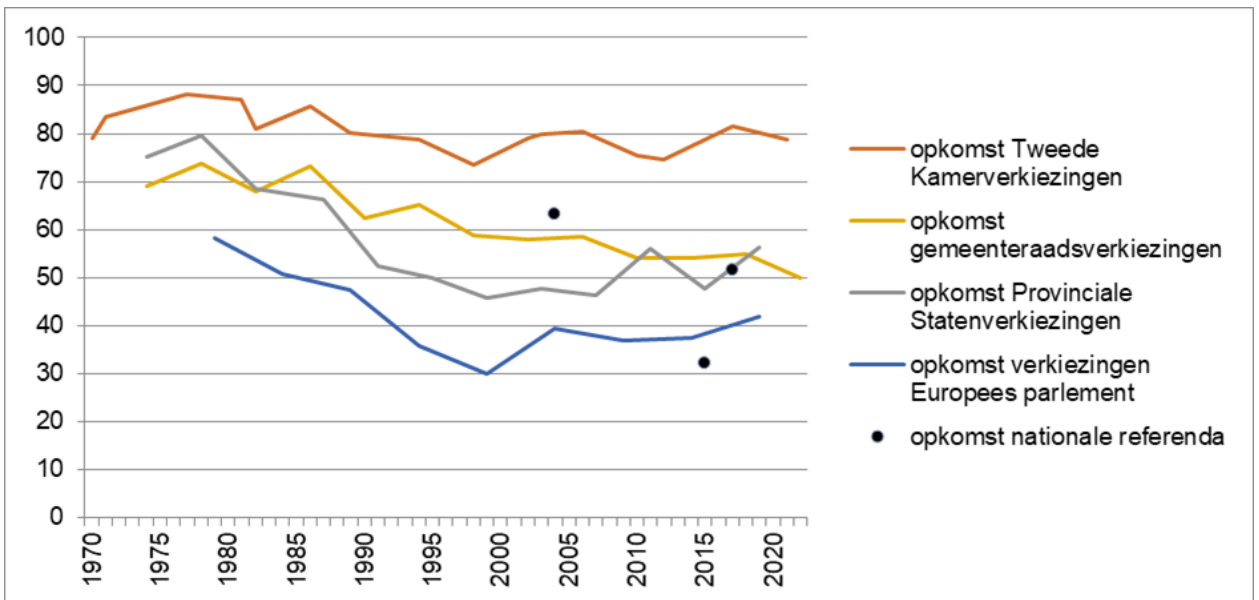
Vorige: samen met anderen iets gedaan hebben voor een kwestie van lokaal en/of (inter)nationaal belang

Hier: vrijwilligerswerk en informele hulp

Bron: Culturele veranderingen (SCP); wachten op cijfers van na corona

Opkomst bij algemene verkiezingen en nationale referenda

Tabel 4.6 Lokale (politieke) participatie naar achtergronden, bevolking van 18+, 2018 (in procenten)

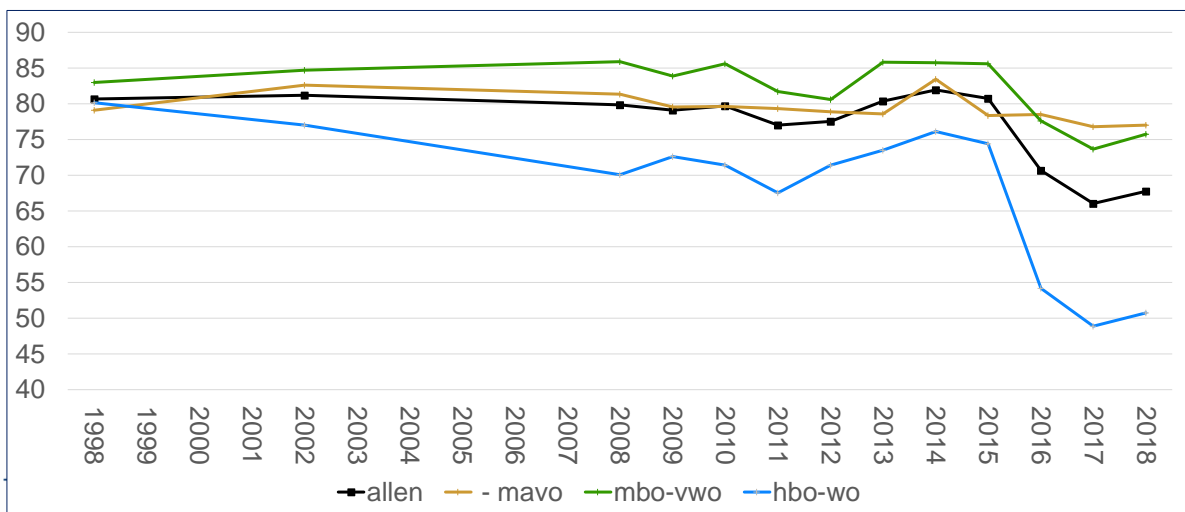
		gestemd bij GR ^a	lokaal politiek actief	actief in burgerinitiatief
Allen		55	18	8
seks	man	57	21	9
	vrouw	53	16	8
leeftijd	18-34	44	17	6
	35-54	51	16	7
	55+	65	21	11
opleidingsniveau	basis/vmbo	47	14	6
	havo/vwo/mbo	53	17	8
	hbo	66	24	11
	wo	66	26	11
stedelijkheid gemeente	G4 (4 grootste steden)	52	19	8
	G41 (overige grote gemeenten)	53	17	9
	overig, niet landelijk	57	19	8
	landelijk	58	20	8

a Diegenen die in een niet-verkiezingsgemeente wonen zijn hier buiten beschouwing gelaten.

Bron: LKO2018 (nameting)

3. Wensen

Steun voor beslissende referenda, 1998-2018

Verschillen in participatie(geneigdheid) en besluitvormingsvoorkeuren (in %) (bron: NKO 2021)

	opkomst-geneigd ^a	stemde in 2021	protest-geneigd ^b	was actief ^c voor referenda ^d	voor volksbesluiten ^e	
allen	80	83	19	34	58	28
50% met minste afkeer van Haagse politiek	89	92	(18)	37	41	13
50% met meeste afkeer	70	74	(21)	32	76	44
49% met minste politieke interesse	68	72	14	24	64	32
51% met meeste interesse	91	93	24	43	52	24
38% met minste politiek zelfvertrouwen	68	70	12	24	63	31
62% met meeste zelfvertrouwen	87	90	24	41	55	26

N (ongewogen) = 3.059 (referenda) - 3.180 (stemde). Op 1 na (tussen hakjes) zijn alle verschillen zijn significant ($p < 0,05$).

^a Geeft voor de verkiezingen aan zeker te willen gaan stemmen.

^b Antwoordt 'zeer groot' en 'groot' op de vraag 'Stel: de Tweede Kamer behandelt een wetsvoorstel dat u zeer onrechtvaardig of verkeerd vindt. Hoe groot is de kans dat u zou proberen daar iets tegen te doen?'

^c Meldt activiteit in antwoord op 'Er zijn verschillende manieren om iets politiek aan de orde te stellen of invloed uit te oefenen op politici en de overheid. Wilt u de volgende mogelijkheden bekijken, en aangeven van welke daarvan u in de afgelopen 5 jaar gebruik heeft gemaakt?'

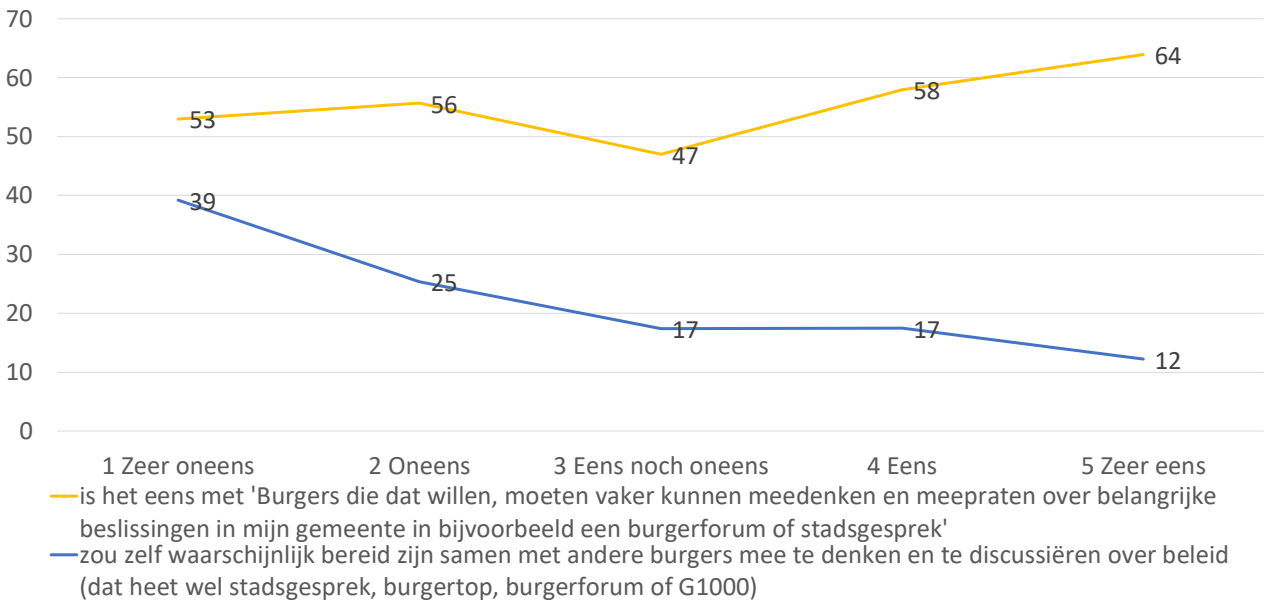
^d Stemt in met 'Over sommige voor ons land belangrijke beslissingen moet door de kiezers zelf worden gestemd door middel van een referendum'.

^e Stemt in met 'De belangrijkste politieke beslissingen moeten worden genomen door het volk en niet door politici'.

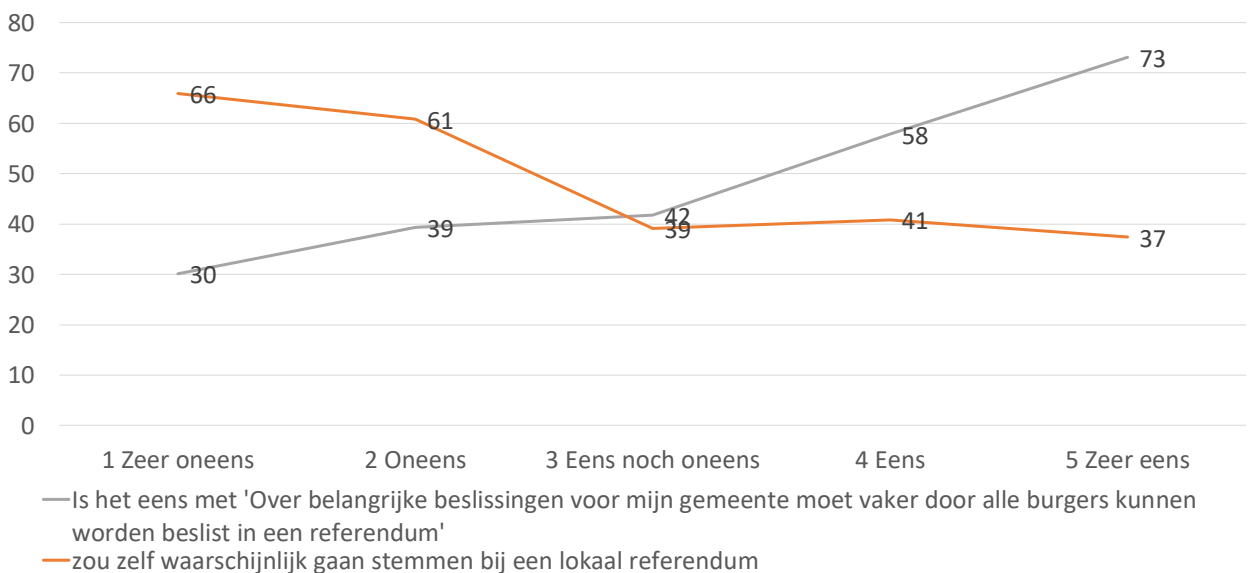
Opvattingen in % van 18+ in 2022 (bron : LKO 2022)

	allen	naar opleidingsniveau		
		-vmbo	mbo-vwo	hbo-wo
Eens met 'Over belangrijke beslissingen voor mijn gemeente moet vaker door alle burgers kunnen worden beslist in een referendum'	41	46	42	36
Eens met 'Burgers die dat willen, moeten vaker kunnen meedenken en meepraten over belangrijke beslissingen in mijn gemeente in bijvoorbeeld een burgerforum of stadsgesprek'	49	44	49	52
Eens met 'Ook als burgers meepraten over beleid moeten de uiteindelijke beslissingen worden genomen door de gemeenteraad'	52	43	49	62
Eens met 'Er zijn op dit moment voldoende manieren voor burgers om duidelijk te maken wat hun mening is over de gang van zaken hier in de gemeente'.	29	25	27	34
Eens met 'mensen zoals ik hebben geen enkele invloed op de gemeentepolitiek	22	26	26	14
Heeft veel vertrouwen in de gemeenteraad	48	36	47	59

Deliberatiehoudingen afhankelijk van instemming met de uitspraak 'mensen zoals ik hebben geen enkele invloed op de gemeentepolitiek'

Referendumhoudingen afhankelijk van instemming met de uitspraak 'mensen zoals ik hebben geen enkele invloed op de gemeentepolitiek'

4. Participatie tegenover de politiek?

'Generaties' in idealen en beleid: van 1. inspraak (jaren 1970) naar 2. interactie en coproductie (jaren 1990) en naar 3. 'doe-democratie' en burgerinitiatieven met eventueel 'overheidsparticipatie' (jaren 2000-2010).

Achtergronden van 'doe-democratie':

- Frustraties van politieke actievelingen en beleidsmakers
- Streven naar meer gelijkheid / inclusiviteit
- Extern: participatiesamenleving en bezuinigingen / dienstverlening

Gevolgen van de 'doe-democratie':

- Verheerlijking van het echte (participerende) volk versus de bureaucratie ('de gemeente', procedures, rechtsbescherming, ...): participatiepopulisme
- Dreigende beperking van gemeenteraad tot procedurele toezichthouder

Aandachtspunten voor nieuwe participatieverordeningen:

- Omgevingswet als aanleiding: veel ruimte voor initiatieven (projectontwikkelaars t/m burgerinitiatieven). Maar is uitdaagrecht echt de hoogste trede van de participatieladder en is het volk doet het zelf het toppunt van democratie?
- Duidelijk zijn over doelen van participatie: **bescherming** van belangen, **informatie** (behoefte, veldkennis), vergroting van **draagvlak** (specifiek of algemener vertrouwen), zoeken naar actieve **medewerking**?
- Duidelijk zijn over wat met participatieresultaten gebeurt
- Denken over wie voor welke participatie verantwoordelijk is (B&W/ambtelijk apparaat/ of gemeenteraad zelf?)

5. Conclusies & vragen

1. Electorale participatie is nog altijd de meest gebruikte participatievorm
 2. Hardnekkige ongelijkheden, zeker bij initiatieven en deliberatie
 3. Participatie vanuit betrokkenheid én vanuit onvrede
 4. Gevaren van participatiepopulisme / uitholling lokale politieke democratie
- ?
- ? Accepteer dat de behoefte aan 'meer democratie' kan voortkomen uit wantrouwen en biedt juist ook daarvoor participatievormen
 - ? Zoek naar combinaties van deliberatie en meerderheidscecks
 - ? Stel de gemeenteraad centraler als dé volksvertegenwoordiging
 - ? Zorg met inhoudelijke strijd voor spannende toeschouwersdemocratie